

Erriberriko dadoen jokoari buruzko Karlos III.aren ordenantzak

1. JARDUERAK (1-3 JARDUERA)

1. 4. dokumentua irakurri, haren edukia aztertu, informazioa antolatu eta testuaren iruzkina idatzi. Horretarako, honako material hauek dituzu: transkribatutako eta egokitutako dokumentua (4) eta testuinguru historikoa ezagutzea erraztuko dizun sarrerako testua (3).

2. Ba al dakizu nola arautzen den joko gaur egun? Espainian Ogasun Ministerioaren menpe dagoen Jokoa Antolatzeko Zuzendaritza Nagusia dago. Honek joko-jarduerak arautu, baimendu, gainbegiratu eta kontrolatzen ditu, hala nola apustu-etxeak. Iruzur edo legez kanpoko jokoen kasuetan ere zigorrek ezartzen ditu. Bilatu Interneten, www.ordenacionjuego.es orri ofizialaren barruan, eta aztertu gaur egun legez kanpoko jokotzat zer ulertzen den.

2. DOKUMENTUAREN FITXA TEKNIKOA

1.1.	Dokumentuaren "izenburua"	Erriberriko dadoen jokoari buruzko Karlos III.aren ordenantzak
1.2.	Dokumentuaren data	1400/01/27
1.3.	Dokumentu mota	Ordenanza
1.4.	Idazketa-hizkuntza	Nafar erromantzea
1.5.	Letra mota	Xehe etzana
1.6.	Artxiboa	Nafarroako Errege Artxibo Nagusia (AGN)
1.7.	Signatura	AGN, COMPTOS_DOCUMENTOS, CAJ. 99, N. 10, 9-3
1.8.	Orri kopurua	1
1.9.	Euskarriaren materiala	Papera

3. TESTUINGURU HISTORIKOA

Erdi Aroan, ausazko jokoen zaletasuna oso hedatuta zegoen gizarteko maila guztietan, nekazarietatik hasi eta nobleziaraino. Ausazko joko guztien artean, dokumentazioak baieztatu egiten du lotuen eta zabalduena dadoen joko zela. Koroak ez zuen ondo ikusten ausazko jokoekin lotuta zegoen apustuak egiteko praktika zabala. Apustuek dakartzaten onura ekonomikoak kontrolatzeko, erregeak xedatu zuen "tafurerías" edo "taulak" izeneko esparru jakin batzuetan soilik joka zitekeela, partikularrei errentan ematen zizkienak haiek gobernatzeko. Sistema

horren bidez, Fiscok irabazi fiskalak lortzen zituen errentamendutik, baina baita esparru horietatik kanpo jokatzeko zutenei jarritako isunetatik ere. Jada Teobaldo II.aren erregealdian, XIII. mendearen erdialdean, "Ribalteen erregearen" irudia dokumentatzen zen, joko etxeak kontrolatzera zuzendutako pertsonaia bat. Mende bat geroago, 1365 inguruan, Karlos II.ak debekatu egin zuen dadoen jokoa Nafarroako erresuma osoan, Jainkoari egindako liskarrak, borrokak eta blasfemiak zirela eta. Erriberriko herriak erresumako tafureria bat zuen, eta badirudi Karlos II.aren agintaldia ez zela bete urteak igaro ahala. Horregatik, 1400. urtean Karlos III.a semeak ordenantza bat eman zuen berriro egoera konpontzeko. Oraingo honetan, nafar askok gezurrezko dadoak erabili eta jokalaria hondatzen zituzten iruzurgile eta iruzurgileengatik jasotako engainuek justifikatzen zuten debeku berria. Beste behin ere, debekuak eragina izan zuen Erriberriko plaza, kale edo leku ezkutuetan dadoen jokoa, eta, beraz, Erriberriko polizia-agintaritzak den Erriberriko prebostearen tauletan edo tafurerian soilik jokatu ahal izan zen, 60 soldatako isunekin edo 60 eguneko espetxe-isunekin, kaudimengabezia izanez gero.

4. AUKERATUTAKO TESTUA

Karlos, por la gracia de Dios rey de Navarra, duc de Nemoux. A nuestros amados et fíelles las gentes oydores de nuestros Comptos et thesorero, salut. Como nos, veyendo que el juego de dados es causa e ocasión de mucho mal, et informado plenament como muchos hombres de malla vida et conversación continuaban de cada día en el dicho juego en nuestra villa de Ollit en logares ocultos, los quailles con engaynnos de falsos dados e con otras malicias habiendo collarteralles en lur compaynia engaynaban a muchas personas trauandolis los dineros et las vestiduras, et contesçían sobre aqueillo muchas peleas et riotas. Queriendo proveer de remedio conveniente hubiésemos ordenado et mandado que alguno ni algunos non fuesen tan osados de jugar a juego alguno de dados al sequo en plazas nin en cambras nin en otros logares ocultos publicament nin en abscondido sino en los logares e tableros que serían ordenados por el preboste de nuestra dicha villa de Ollit. Et si alguno o algunos fuesen faillados jugando a los dichos dados contra el tenor de nuestra dicha ordenanza et mandamiento que los tales jugadores por cada vegada cada uno d'eillos diesen et pagasen al dicho preboste o a su logartenient de pena et calonia 60 sueldos de carlines prietos. Otrosí hubiésemos ordenado, vedado e defendido que ninguno non fuese tan osado de jugar las vestiduras de su cuerpo nin las empeynnar por jugar publicament nin en abscondido. Et si algunos hiciesen el contrario que semblament fuesen tenidos de pagar así el ganador como el perdedor o aqueillo o aquellos qui sobre pendras o vestiduras prestasen dineros para jugar en el dicho juego por cada vegada cada uno d'eillos 60 sueldos de la dicha moneda. Et más que todos aquellos e quillos que a los tales jugadores envalliesen e consentiesen jugar de día nin de noche en lures casas publicament nin en abscondido sino en los logares e tableros que serían deputedos por el dicho preboste como dicho es, que así bien pagasen cada uno de los tales por cada vegada 60 sueldos de la dicha moneda. Et los culpantes que pagar non podiesen los dichos 60 sueldos fuesen pressos et detenidos en presón 60 días sin mercé ninguna. Segunt que esto et otras cosas más largament pueden son contenidas et pueden parecer por nuestras letras dadas al dicho preboste de la data del 27 día de jenero l'aynno de mil e quatrocientos.

GAKO-HITZAK

- **Tafureria edo Taulak:** Koroak ausazko jokoak egiteko arautzen dituen tokiak.
- **Sequo edo lehorra:** dado-jokoaren modalitatea.
- **Preboste:** Nafarroako zenbait hiribildutan, hala nola Erriberrin, Lizarran edo Iruñeko Nabarrerian isunak kobratu eta justizia gauzatzeaz arduratzen den udaltzaingoa. Erresumako beste herri batzuetako justiziaren edo almirantearen parekoa da.
- **Kalonia edo kaloña:** justizia-epaitegiek ezarritako isuna edo diruzko zigorra.

5. AUKERATUTAKO TESTUA (IRUDIA)

